

HOVRÄTTEN FÖR
VÄSTRA SVERIGE
Avdelning 2
Rotel 23

DOM
2025-12-09
Göteborg

Mål nr
T 1936-23

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göteborgs tingsrätts dom 2023-01-25 i mål T 10073-22, se bilaga A

PARTER

Klagande

Föreningen Framstegsskolan i Göteborg, 855102-1952
Kanelgatan 38, 424 39 Angered

Ombud: Advokaten Peter Hamnebo
Box 1028, 475 22 Hönö

Motpart

Göteborgs stad, Grundskolenämnden
Box 1015, 405 21 Göteborg

Ombud: Stadsjuristen Johan Gustafson
Box 1015, 405 21 Göteborg

SAKEN

Fordran

HOVRÄTTENS DOMSLUT

Hovrätten avvisar den av Göteborgs stad, Grundskolenämnden i andra hand åberopade grunden för bestridandet, se sidorna 2-3.

Med ändring av tingsrättens dom i huvudsaken förpliktar hovrätten Göteborgs stad, Grundskolenämnden att till Föreningen Framstegsskolan i Göteborg betala
1 508 050 kr.

Med ändring av tingsrättens dom även när det gäller rättegångskostnader befriar hovrätten Föreningen Framstegsskolan i Göteborg från skyldigheten att betala rättegångskostnader vid tingsrätten och förpliktar i stället Göteborgs stad, Grundskolenämnden att ersätta Föreningen Framstegsskolan i Göteborg för rättegångskostnader där med

Avgörandet är elektroniskt undertecknat

Dok.Id 843266

Postadress
Box 40
401 20 Göteborg

Besöksadress
Packhusplatsen 6

Telefon
031-701 22 00
E-post: hovratten.vastrasverige@dom.se
www.vastrahovratten.domstol.se

Telefax
-

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:00

81 550 kr, allt avseende ombudsarvode, jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 25 januari 2023 till dess betalning sker.

Göteborgs stad, Grundskolenämnden ska ersätta Föreningen Framstegsskolan i Göteborg för rättegångskostnader i hovrätten med 84 375 kr, allt avseende ombudsarvode, jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 9 december 2025 till dess betalning sker.

YRKANDEN I HOVRÄTTEN

Föreningen Framstegsskolan i Göteborg (Föreningen) har yrkat att hovrätten förpliktar Göteborgs stad, Grundskolenämnden (Staden) att till Föreningen betala 1 508 050 kr.

Föreningen har vidare yrkat att hovrätten befriar Föreningen från skyldigheten att ersätta Stadens rättegångskostnader vid tingsrätten och i stället förpliktar Staden att ersätta Föreningens rättegångskostnader där.

Staden har motsatt sig ändring av tingsrättens dom.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i hovrätten.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Inledning

Föreningen har i hovrätten satt ned sitt yrkande till 1 508 050 kr. Staden har vitsordat detta belopp som riktigt i och för sig.

Parterna har åberopat samma grunder och utvecklat sin respektive talan i allt väsentligt på samma sätt som vid tingsrätten. Staden har i andra hand åberopat följande omstän-

dighet som grund för sin talan. *Staden ska inte anses betalningsskyldig, eftersom Föreningen inte har haft rätt att anvisa betalningen och då Föreningen inte har följt Stadens anvisning för att ta emot betalningen.*

Föreningen har begärt att hovrätten avvisar Stadens i andra hand framställda grund för bestridandet, eftersom grunden är ny i hovrätten. Staden har motsatt sig detta och hävdar att det inte är fråga om en ny grund.

Föreningen har som bevisning åberopat e-postkorrespondens angående betalning från Staden och en faktura/leverantörsbetalning avseende utbetalning av bland annat skolpeng. Staden har förklarat att det som Föreningen vill visa med denna utredning är ostridigt mellan parterna.

Tingsrätten har lämnat en beskrivning under rubriken Bakgrund. Hovrätten ansluter sig till den beskrivningen.

Hovrätten inleder med att pröva om Staden har åberopat ny omständighet och om den i så fall ska tillåtas.

Frågan om ny omständighet

En part i ett dispositivt tvistemål får åberopa en ny omständighet i hovrätten endast om parten gör sannolikt att denne inte kunnat åberopa omständigheten i tingsrätten eller annars haft giltig ursäkt att inte göra det (50 kap. 25 § tredje stycket rättegångsbalken). Bestämmelsen tar sikte endast på sådana omständigheter som kan ha omedelbar betydelse för utgången i målet, dvs. rättsfakta. Den som Staden i hovrätten åberopar i andra hand är en omständighet i denna mening.

I dispositiva tvistemål får domen inte grundas på omständighet som parten inte åberopat till grund för sin talan. Det åligger en part att ge klart och otvetydigt uttryck för att en omständighet åberopas till grund för talan. Att parten i samband med utveckling av

sin talan endast nämner eller hänvisar till ett visst förhållande är inte tillräckligt (se bland annat NJA 2019 s. 802).

Av Stadens svaromål vid tingsrätten och tingsrättens dom framgår att Staden till grund för sitt bestridande vid tingsrätten inte åberopade den omständighet som nu lyfts fram i hovrätten och som framgår ovan. Detta gäller oaktat att samma förhållande omnämnades i svaromålet (under rubriken Utveckling av talan) och i ett slutligt yttrande.

Den i andra hand åberopade omständigheten är således ny. Det har inte framkommit skäl att tillåta den i hovrätten.

Har Staden genom att sätta ned ett belopp hos länsstyrelsen fullgjort betalning med befriande verkan?

Parternas utveckling av talan

Parterna är överens om att Föreningen är berättigad till bidrag, så kallad skolpeng, för maj och juni 2022. Staden har anfört att bidragen är att anse som betalda eftersom Staden deponerade bidragen för maj och juni 2022 hos länsstyrelsen enligt lagen om nedsättning av pengar hos myndighet.

Staden har sammanfattningsvis gjort gällande följande. Betalning kunde inte ske till Föreningen eftersom Föreningen inte hade något bankgiro. Det var alltså omständigheter hos Föreningen som hindrade Staden från att betala till Föreningen. Betalningen fullgjordes i stället genom att Staden deponerade bidragen. Bidragen är en offentlig-rättslig fordran och Grundskolenämnden har ett ansvar enligt 6 kap. 6 § kommunallagen att se till att den interna kontrollen är tillräcklig. Utifrån ett internkontrollperspektiv behöver Staden till exempel säkerställa att utbetalningar sker på ett korrekt sätt till rätt mottagare. Ett bankgiro som är knutet till betalningsmottagarens organisationsnummer är ett exempel på en sådan kontrollmekanism. Av 9 kap. 19 § och 10 kap. 37 § skollagen följer att bidrag ska lämnas till huvudmannen. Grundskolenämndens gängse rutin är att betala ut bidrag för skolor till enskilda huvudmän till det bankgiro

som är knutet till det organisationsnummer som innehar skoltillståndet. En ordning varigenom en fristående huvudman anvisar betalning till annat konto skulle dessutom försvåra granskning av skolans ekonomiska förhållanden och därmed riskera att hindra bland annat Skolinspektionens tillsynsarbete. Detta leder till att betalning inte ska göras till en advokatbyrås klientmedelskonto. Ett skattekonto är avsett för att Skatteverket ska registrera skatter och avgifter. Även om betalning i och för sig kan ske till ett skattekonto är inte heller det ett lämpligt tillvägagångssätt. Staden kan därmed uppställa ett krav på att fristående huvudmän har ett bankgiro. Föreningen var skyldig att godta den av Staden anvisade betalningen.

Föreningen har sammanfattningsvis anfört följande. För att nedsättning ska kunna ske med befriande verkan krävs att betalning är omöjliggjord på grund av ett förhållande hänförligt till borgenären. Betalningen i detta fall var inte omöjliggjord eftersom Grundskolenämnden kunde betala med befriande verkan enligt Föreningens betalningsanvisning. Föreningen har inte något avtal med bankgirocentralen och har inte något bankgironummer. Av det skälet har Föreningen anvisat Grundskolenämnden att betalning ska ske till Föreningens ombuds klientmedelskonto. En betalning till klientmedelskonto hos advokat innebär i sig en kontrollmekanism och försvårar inte Skolinspektionens tillsyn. Den som har rätt att ta del av Föreningens räkenskaper för granskning har även rätt att ta del av klientmedelsredovisningen. I andra hand kan betalning ske till Föreningens skattekonto som är kopplat till Föreningens organisationsnummer och kan kontrolleras genom offentliga källor. Grundskolenämndens rutiner hindrar inte att betalning sker till anvisade konton. Om Föreningen inte har rätt att anvisa betalning ska betalning ske på Föreningens adress, lämpligen med postväxel. En borgenärs rätt att destinerar betalning kommer till uttryck i skuldebrevslagen och gäller för betalningar i allmänhet. Det saknar betydelse om det är fråga om en offentligrättslig fordran. Att det är en offentligrättslig fordran betyder inte att en myndighet har rätt att bestämma hur betalning ska ske.

Hovrättens bedömning

En gäldenär har rätt att fullgöra betalning genom att för borgenärens räkning sätta ned beloppet hos länsstyrelsen, om borgenären vägrar att ta emot erbjuden betalning eller om gäldenären på grund av borgenärens bortovaro, sjukdom eller någon annan av denne beroende omständighet är hindrad att verkställa betalning av skulden (se 1 § första stycket lagen om nedsättning av pengar hos myndighet).

En gäldenär har således rätt att fullgöra betalning genom nedsättning när denne är förhindrad att verkställa betalning på grund av en omständighet som beror på borgenären. Det har för nedsättning inte ansetts tillräckligt att en sådan omständighet innebär att betalningen försvåras, snarare att den omöjliggörs, och gäldenären tycks ha en inte obetydlig plikt att göra ett allvarligt försök att överkomma betalningshindret. Om gäldenären har rätt att betala borgenären genom kontobetalning men borgenären inte har anvisat något konto, torde nedsättningsrätt föreligga. Det kan också finnas skäl för nedsättning om en anvisad betalningsväg är riskfylld. Det har emellertid ansetts att dagens välordnade betalningssystem innebär att svåröverkomliga hinder torde vara mycket sällsynta och att det i praktiken handlar om att borgenären inte vill ha betalt, att det inte finns någon som kan företräda honom eller att han inte kan lokaliseras. (Se Wallin m.fl., Lagen om skuldebrev m.m.– En kommentar (2025-09-29 JUNO), under del IV. Deposition och dödning och rubriken 1.2.1 Materiella förutsättningar för deposition, samt Lindskog, Betalning (2022 JUNO) s. 365 f.).

Frågan är om det förhållandet att Föreningen saknade bankgiro innebar att Staden var förhindrad att verkställa betalning av bidragen, på det sätt som förutsätts för nedsättning. Inledningsvis ansluter sig hovrätten till tingsrättens bedömning att fordran avseende skolpeng har offentlighetsrättslig karaktär. Därefter konstaterar hovrätten att det inte har framkommit att det rent faktiskt var omöjligt för Staden att betala till Föreningens ombuds klientmedelskonto eller till Föreningens skattekonto.

En betalning till en borgenär via borgenärens ombud innebär att gäldenären betalar till rätt person och fullgör betalning med befriande verkan (jämför 2 kap. 10 § första

stycket avtalslagen och NJA 2020 s. 334). Hovrätten anser att det förhållandet att skolpengen har offentligrättslig karaktär inte utgör något principiellt hinder mot att betalning sker till den betalningsberättigades ombud – i detta fall till en advokats klientmedelskonto. Det fanns alltså möjlighet för Staden att genom Föreningens ombud betala bidragen till den huvudman som innehade skoltillståndet. Vad Staden anfört om gängse rutiner och Skolinspektionens tillsynsarbete medför enligt hovrättens mening inte heller att betalning till en advokats klientmedelskonto skulle vara en i sammanhanget riskfylld betalningsväg som hindrar att betalning verkställs på det sättet. Sammanfattningsvis kunde Staden inte kräva att få betala endast till ett bankgiro kopplat till Föreningens organisationsnummer.

Det ovan anförda innebär att någon behörig deposition inte ägde rum. Staden fullgjorde således inte betalning med befriande verkan genom att för Föreningens räkning nedsätta beloppet hos länsstyrelsen. Om storleken på Föreningens fordran råder inte tvist. Tingsrättens dom ska därmed ändras och Göteborgs Stad ska förpliktas att betala 1 508 050 kr till Föreningen.

Med denna utgång ska Staden betala Föreningen för rättegångskostnader vid tingsrätten och i hovrätten. Omständigheterna som föranledde Föreningen att i hovrätten sätta ned det yrkade beloppet var inte av beskaffenhet att påverka rätten till ersättning. Den av Föreningen begärda ersättningen är skälig både vad gäller kostnaderna vid tingsrätten och i hovrätten.

ÖVERKLAGANDE, se bilaga B

Överklagande senast den 7 januari 2026

GÖTEBORGS TINGSRÄTT

DOM
2023-01-25
Meddelad i
GöteborgMål nr
T 10073-22**PARTER****Kärande**

Föreningen Framstegsskolan i Göteborg, 855102-1952
Kanelgatan 38
424 39 Angered

Ombud: Advokaten Peter Hamnebo
Kaiser Advokatbyrå KB
Box 1028
475 22 Öckerö

Svarande

Göteborgs Stad Grundskoleförvaltningen
Box 1015
405 21 Göteborg

Ombud: Stadsjuristen Johan Edling
Göteborgs Stad Stadsledningskontor,
Juridiska avdelningen
404 82 Göteborg

DOMSLUT

1. Tingsrätten ogillar käromålet.
2. Föreningen Framstegsskolan i Göteborg ska ersätta Göteborgs Stad Grundskoleförvaltningen för rättegångskostnader med 32 500 kr avseende ombudsarvode jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

BAKGRUND

Föreningen Framstegsskolan i Göteborg (Föreningen) har bedrivit skolverksamhet i Göteborg. Föreningen har i målet väckt talan för utfående av bidrag i form av så kallad skolpeng för månaderna maj och juni 2022. Skolpengen finansieras med allmänna medel och betalas ut av elevernas hemkommun, i detta fall Göteborgs Stad, se bland annat 10 kap. 37 § skollagen (2010:800). Parterna är överens om att Föreningen varit berättigad till skolpengen och de är också överens om beloppets storlek. Eftersom tvisten inte rör själva rätten till bidrag eller bidragets storlek är allmän domstol behörig att pröva målet. Vad tvisten gäller är om Göteborgs Stad har haft grund för att nedsätta medlen till skolpengen enligt lagen (1927:56) om nedsättning av pengar hos myndighet i stället för att betala ut medlen till Föreningen och om nedsättningen av pengar enligt nämnda lag innebär att betalning har skett med befriande verkan.

Tingsrätten har på begäran av parterna avgjort målet utan huvudförhandling med stöd av 42 kap. 18 § första stycket 5 rättegångsbalken. Parterna har beretts tillfälle att slutföra sin talan.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

Föreningen har yrkat att tingsrätten förpliktar Göteborgs Stad att till Föreningen utge ett kapitalbelopp om 9 679 267 kr.

Göteborgs stad har bestritt käromålet men vitsordat storleken av det yrkade beloppet.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

GRUNDER OCH UTVECKLING AV TALAN**Föreningens grund för talan**

Föreningen bedriver skolverksamhet i Göteborg. Göteborgs Stad ska lämna bidrag, så kallad skolpeng, för varje elev på skolan för vilken Göteborgs Stad utgör hemkommun. Denna skyldighet följer av 10 kap. 37 § (2010:800) skollagen.

Göteborgs Stad har inte erlagt någon betalning för maj och juni 2022. Bidraget har, med hänsyn till vissa avgående kvittningsposter mellan parterna, beräknats till 4 400 301 kr för maj och 5 278 966 kronor för juni. Beloppen förföll till betalning den 18 maj 2022 respektive den 21 juni 2022.

Göteborgs Stads grund för bestridandet

Det vitsordas att Föreningen har rätt till bidrag för maj och juni 2022 motsvarande i målet yrkat kapitalbelopp. Bidragen för maj och juni 2022 har dock nedsatts enligt 1927 års lag om nedsättning av pengar hos myndighet. Eftersom bidragen för maj och juni 2022 är behörigen nedsatta är skulden att anse som betald varför käromålet bestrids.

Föreningens utveckling av talan

Föreningen bedriver skolverksamhet såsom fristående huvudman avseende såväl grundskola som förskoleklass i Göteborg och merparten av eleverna på skolan har Göteborgs Stad som hemkommun. Göteborgs Stad ska således ersätta Föreningen för dessa elever i enlighet med bestämmelserna i skollagen. Ersättningen beräknas månadsvis.

Föreningen har inte något avtal med bankgirocentralen om så kallat bankgironummer och har tidigare anvisat att betalning ska ske till ombudets klientmedelskonto. Göteborgs Stad har vägrat att efterkomma denna anvisning och har ställt krav på att betalning ska ske till ett konto kopplat till Föreningens organisationsnummer, och att detta ska kunna kontrolleras i offentliga källor. Det saknas grund för Göteborgs Stad att vägra betalning på

annat sätt än till bankgiro, men Föreningen har – för att underlätta hanteringen – anvisat att betalning i andra hand kan ske till Föreningens skattekonto. Skattekontot är kopplat till Föreningens organisationsnummer och kan kontrolleras genom offentliga källor.

Göteborgs Stad Grundskoleförvaltning har i ett tjänsteutlåtande konstaterat att det i och för sig föreligger en betalningsskyldighet samt att det inte finns hinder mot att utbetala bidraget till Föreningens skattekonto. I tjänsteutlåtandet föreslogs att Grundskolenämnden skulle besluta att bidraget från och med bidraget för maj månad 2022 skulle utbetalas till Föreningens skattekonto. Grundskolenämnden har emellertid den 16 juni 2022 fattat beslut om att betalning tills vidare inte skulle ske, att belopp tills vidare skulle deponeras hos länsstyrelsen med hänvisning till nedsättningslagen och att ett slutligt beslut om detta skulle fattas i Göteborgs kommuns fullmäktige, enligt uppgift vid ett sammanträde i november 2022, cirka sex månader efter förfallodagen.

Göteborgs stad har nedsatt ett belopp motsvarande det omstämda hos länsstyrelsen, som den 4 juli 2022 tagit emot beloppet. Nedsättning hos länsstyrelsen innebär inte att betalning skett och äganderätten till medlen har därmed inte övergått till Föreningen. Skulle laga skäl för nedsättning föreligga är Göteborgs stad endast befriad från dröjsmålspåföljder. Föreningen anser emellertid att laga grund för nedsättning inte föreligger, vilket innebär att nedsättningen saknar rättsverkan då det inte föreligger något sådant hinder mot betalning som nedsättningslagen ställer upp som krav för att få sätta ned beloppet hos myndigheten.

Göteborgs Stads utveckling av talan

Parternas historik

Under sommaren och hösten 2021 genomförde Skolinspektionen en ägar- och ledningsprövning avseende Föreningen och dess ledningskrets. Prövningen föranleddes bland annat av att det hade framkommit uppgifter om ekonomiska oegentligheter i Föreningens verksamhet. Skolinspektionens utredning resulterade i att Skolinspektionen den 27 oktober 2021 återkallade Föreningens tillstånd att bedriva skolverksamhet. I beslutet bedömde

Skolinspektionen att fyra av fem styrelseledamöter i Föreningen var olämpliga att bedriva skolverksamhet. Enligt Skolinspektionen bestod olämpligheten i att styrelseledamöterna under perioden 2017 – 2021 inte tagit ett tillräckligt ansvar för att se till att Föreningens ekonomi sköttes på ett betryggande sätt och att de inte heller i övrigt utövat tillräcklig tillsyn och kontroll över Föreningens verksamhet. Skolinspektionens beslut att återkalla Föreningens tillstånd ligger för prövning. I avvaktan på att tillståndsfrågan slutligt avgörs har Skolinspektionens beslut inhiberats. Det innebär att Föreningen alltjämt har tillstånd att bedriva skolverksamhet.

Parallellt med Skolinspektionens ägar- och ledningsprövning har tidigare företrädare för Föreningen, liksom Föreningen själv, varit föremål för brottsutredning. Utredningen har resulterat i att åklagare väckt åtal bland annat mot en tidigare ordförande för Föreningen för grov förskingring liksom begärt att Föreningen ska förpliktas att betala en företagsbot. Göteborgs tingsrätt har i dom den 29 april 2022 i mål nr B11357-21 bland annat dömt den tidigare ordföranden för grov förskingring och grovt bokföringsbrott och förpliktat Föreningen att betala företagsbot.

Utöver brottsutredningen, liksom Skolinspektionens ägar- och ledningsprövning, fanns det under våren och sommaren 2021 inom Föreningen också en konflikt där två olika styrelser gjorde anspråk på att företräda Föreningen. Därmed fanns det en osäkerhet kopplad till vem som egentligen hade rätt att uppbära utbetalning av bidrag från Göteborgs Stad. Till följd av den osäkerhet som förelåg beträffande vilka som ägde företräda Föreningen beslutade Grundskolenämnden att hos länsstyrelsen ansöka om nedsättning av bidragen för maj och juni 2021. Grunden för ansökan var vid denna tidpunkt att det förelåg ovisshet om vem som var rätt borgenär. Samtidigt som det förelåg osäkerhet kopplad till vilken styrelse som företrädde Föreningen fick Grundskolenämnden i maj 2021 information om att det bankgiro till vilket Grundskolenämnden tidigare betalat ut Föreningens bidrag inte längre var i bruk. I samband med att Grundskolenämnden fick kännedom om att frågan om vem som var företrädare för Föreningen var löst såtillvida att enbart en av styrelserna företrädde Föreningen valde Grundskolenämnden att återta tidigare deponerat belopp för att deponera beloppet på nytt. Grunden för den nya ansökan

om deponering var att det till följd av omständigheter hos borgenären, det vill säga det inaktuella bankgirot, fanns hinder för utbetalning.

Under hösten 2021 fortsatte Grundskolenämnden att deponera bidragen med hänvisning till att det fanns för hinder för utbetalning. I mitten på november 2021 fick dock Grundskolenämnden besked om att Föreningen nu hade ett bankgironummer. Med anledning av situationen gav Grundskolenämnden den 23 november 2021 Grundskoleförvaltningen i uppdrag att genomföra en fördjupad riskanalys med särskilt fokus på ekonomiska, mediala och juridiska risker med elevperspektiv i centrum, att utreda och föreslå hantering av de processer som nämnden hade i domstol och hos länsstyrelsen avseende deponerade bidrag, samt utreda och föreslå hantering av en eventuell skadeståndsprocess riktad mot Föreningen utifrån den skada som åsamkats eleverna och kommunen. Vid sammanträde den 7 december 2021 beslutade Grundskolenämnden att ge förvaltningsdirektören i uppdrag att, under förutsättning att betalning av bidraget för november 2021 till det angivna bankgirot var möjlig att praktiskt genomföra, återkalla överklaganden i domstol avseende deponerade bidrag för juli – september 2021, återkalla ansökan hos länsstyrelsen om deponering av bidrag för oktober 2021 samt besluta att dessa bidrag skulle betalas ut till det av Föreningen angivna bankgirot. Till följd av Grundskolenämndens beslut betalades då deponerade belopp ut.

I januari 2022 meddelade Föreningen på nytt att de inte längre hade ett bankgiro kopplat till sitt organisationsnummer, då Föreningens bank hade avslutat kundrelationen. Till följd av detta beslutade Grundskolenämnden vid sammanträde den 8 februari 2022 att ansöka om deponering av bidraget för januari 2022, samt kommande bidrag, under den tid som bankgiro saknas. Föreningen har nu stämt Göteborgs stad avseende bidragen för maj och juni 2022. Föreningen har också överklagat länsstyrelsens beslut om nedsättning avseende samma månader. Det ärendet är ännu inte rättskraftigt avgjort.

Till följd av att Föreningens bankgiro varit inaktuellt har Grundskolenämnden inte kunnat utbetala bidrag för maj och juni 2022. Eftersom Föreningen hade tillstånd att bedriva skolverksamhet under dessa månader har Föreningen också rätt till bidrag för den tiden, men Göteborgs Stad anser dock att betalning redan fullgjorts genom deponering.

Föreningens rätt att destinera betalning och fordrans karaktär.

Av 3 § andra stycket lag (1936:81) om skuldebrev följer att en borgenär har rätt att inom det land där betalning ska erläggas, anvisa annan betalningsort, om inte det medför en väsentlig olägenhet eller kostnad för gäldenären. Även om den aktuella bestämmelsen avser anvisning av betalningsort anses den vara tillämplig även vid andra typer av betalningsinstruktioner, i vart fall för rena civilrättsliga penningförpliktelser. I linje med detta följer alltså att en borgenär som huvudregel har rätt att instruera en gäldenär att infria sin skuld genom betalning till tredje man, till exempel ett ombud eller annan anvisad betalningsmottagare.

Beskrivningen av rättsläget enligt ovan omfattar rätten att anvisa betalning av civilrättsliga penningförpliktelser, det vill säga krav som har sin grund i ett ömsesidigt förpliktande avtal. När det kommer till situationer där förhållandet mellan parterna är av mer offentlig-rättslig karaktär (exempelvis utbetalning av bidrag med mera) finns det varken lagstiftning, praxis eller uttalanden i juridisk litteratur som indikerar att en ersättningsberättigad har rätt att kräva betalning på visst sätt. Det kan visserligen finnas situationer där det är lämpligt att betalning sker på det sätt som den ersättningsberättigade önskar. Det är dock ytterst en fråga som utbetalande myndighet råder över. Frågan om hur betalning ska gå till kan även vara lagreglerad på ett sådant sätt att annan anvisning är utesluten.

Med utgångspunkt från detta är då frågan om rätten till bidrag enligt skollagen kan karaktäriseras som en civilrättslig fordran som ger huvudmannen rätt att anvisa betalning på visst sätt.

Enligt 1 kap. 1 § skollagen anordnas utbildning inom skolväsendet av det allmänna och av enskilda. På samma sätt framgår det av 2 kap. 5 § skollagen att en enskild efter ansökan hos Skolinspektionen kan godkännas som huvudman för bland annat grundskolan. Varken 1 kap. 1 § eller 2 kap. 5 § skollagen ger dock uttryck för att en enskild har ett uppdrag

från det allmänna att bedriva skolverksamhet. Ett beslut om beviljat tillstånd från Skolinspektionen innebär i detta avseende enbart att den fristående huvudmannen har rätt att bedriva skola.

Genom att bedriva utbildning tillhandahåller en huvudman visserligen en prestation för vilken den erhåller ett bidrag som sedan utbetalas av kommunen. Prestationen är dock i första hand riktad till eleverna. Kommunen har för egen del inte möjlighet att påverka innehållet i utbildningen. Kommunen kan inte heller påverka vilka huvudmän som ska få tillstånd att bedriva skolverksamhet. Rättsförhållandet mellan en huvudman och en kommun saknar paralleller till en avtalssituation utan har i stället sin grund i de regler i skollagen som reglerar under vilka förhållanden en kommun ska utbetala bidrag.

Därutöver föreligger rättsliga hinder mot Föreningens betalningsanvisning eftersom betalning enligt 9 kap. 19 § och 10 kap. 37 § skollagen ska ske till huvudmannen. Det innebär att utbetalningen ska vara direkt riktad till den som har tillstånd att bedriva skolverksamhet.

Sammantaget har inte Föreningen – i ljuset av att kravet på bidrag är en offentligrättslig fordran liksom de begränsningar i fråga om utbetalning som följer av skollagen – kunnat anvisa betalning på det sätt Föreningen gjort avseende bidragen för maj och juni 2022. Föreningen har i stället varit skyldig att godta den av Staden anvisade betalningsmetoden.

Närmare om hindret för utbetalning av bidrag

Det är ett förutsebart och rimligt krav att tillhandahålla ett bankgiro, Något som inte borde vara svårt för Föreningen att uppfylla. Bortsett från en kort period vid årsskiftet 2021/2022 har Föreningen inte sedan april 2021 haft en etablerad bankkontakt och har inte kunnat presentera ett bankgiro kopplat till Föreningens organisationsnummer.

Enligt 1 kap. 1 § nedsättningslagen får en gäldenär, om denne är förhindrad att verkställa betalning på grund av en av borgenären beroende omständighet, fullgöra sin betalning genom att deponera (nedsätta) beloppet hos länsstyrelsen. När det gäller möjligheten att

deponera pengar enligt 1 § nedsättningslagen på grund av någon annan av borgenären beroende omständighet framgår det av förarbeten till bestämmelsen att betalningen ska omöjliggöras av en sådan omständighet.

I det nu aktuella fallet saknar Föreningen ett bankgiro knutet till sitt organisationsnummer till vilket betalning kan ske. I ljuset av att Föreningens krav på bidrag utgör en offentlig-rättslig fordran liksom skollagens krav i fråga om utbetalning har staden kunnat uppställa krav på att Föreningen tillhandahåller ett konto knutet till huvudmannens organisationsnummer. Det är ett rimligt krav att en fristående huvudman kan presentera ett sådant konto.

För det första ligger uppställandet av ett sådant krav i linje med regleringen i 6 kap. 6 § kommunallagen (2017:725) enligt vilken de kommunala nämnderna har ett ansvar för att se till att den interna kontrollen är tillräcklig. Med intern kontroll avses bland annat att säkerställa att lagstiftning, föreskrifter och riktlinjer som berör verksamheten följs och att oavsiktliga och avsiktliga fel och brister kan upptäckas i tid. Utifrån ett internkontrollperspektiv behöver Göteborgs Stad till exempel säkerställa att utbetalningar sker på ett korrekt sätt till rätt mottagare. Ett bankgiro som är knutet till betalningsmottagarens organisationsnummer är ett exempel på en sådan kontrollmekanism. När en enskild huvudman får tillstånd av Skolinspektionen att starta en fristående skola får Grundskolenämnden ett beslut där det framgår vilket organisationsnummer som huvudmannen har samt för vilken skola tillståndet gäller. Huvudmannen ska sedan anmäla detta till skolenhetsregistret som Skolverket ansvarar för. Huvudmannen får därefter en skolenhetskod för den eller de skolenheter huvudmannen rapporterat in och meddelar Grundskolenämnden de bankuppgifter som behövs för utbetalning av bidrag. En kontroll av att dessa är korrekta görs genom att begära en upplysning hos Upplysningscentralen (UC). Grundskolenämndens gängse rutin är att betala ut bidrag för förskoleklass, grundskola och fritidshem till enskilda huvudmän till det bankgiro som är knutet till det organisationsnummer som innehar skoltillståndet. Detta är ytterst ett sätt för grundskolenämnden att försäkra sig om att bidraget går till den faktiska verksamheten.

För det andra finns det stöd för ett krav på betalning till ett bankgiro direkt kopplat till huvudmannen i skollagen där det uttryckligen anges att betalning ska ske till huvudmannen. Det kan inte tolkas på något annat sätt än att det offentliga har en skyldighet att säkerställa att det är den som har tillstånd att bedriva skolverksamhet som också erhåller bidraget. En ordning varigenom en fristående huvudman skulle kunna anvisa betalning till annat konto skulle dessutom försvåra granskning av skolans ekonomiska förhållanden och därmed riskera att hindra bland annat Skolinspektionens tillsynsarbete.

Sammantaget har det förelegat sådant hinder för betalning hänförligt till Föreningen att Göteborgs Stad haft skäl för att hos länsstyrelsen nedsätta bidragen för maj och juni 2022.

I fråga om grunderna för nedsättning hänvisas i övrigt till Göteborgs stads ansökan till länsstyrelsen, Länsstyrelsens i Västra Götalands län bedömning i ärende 208-26981-2022, 208-26984-2022 och slutligen Göteborgs tingsrätts bedömningar i tingsrättens mål nr Ä 11688-22 och Ä 11695-22.

Nedsättningen har inneburit en betalning

Av kommentaren till nedsättningslagen framgår att en behörig nedsättning är att jämställa med en betalning av skulden. Deponering enligt nedsättningslagen kan fungera som en ersättning för faktiskt betalning. Även praxis från Högsta domstolen klargör att en giltig nedsättning också utgör en faktisk betalning. Att frågan om nedsättning vid tidpunkten för avgörandet inte var rättskraftigt avgjord hindrade inte Högsta domstolen från att bedöma om nedsättningen skett med fog (NJA 2018 s. 220).

Föreningens genmäle

Parternas historik och politiska motiv

Det Göteborgs stad anfört rörande historiken parterna emellan är riktigt. Följande kan förtydligas.

Såvitt avser den ekonomiska brottsligheten var Föreningen målsägande. Den sanktion som riktades mot Föreningen byggde på det strikta ansvar som följer av lag. Åklagaren gjorde i målet inte gällande ansvar på grund av att företaget inte gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottet. Brottet anmäldes av Föreningens styrelse och deras utredning låg till grund för den förundersökning som föranledde åtalet. Flera personer i Föreningens styrelse åberopades som vittnen av åklagaren. Utan Föreningens åtgärder är det uteslutet att utredning och lagföring hade kunnat ske.

Göteborgs stads vägran att betala är ett politiskt grundat beslut baserat på att politiker i Grundskolenämnden ogillar Föreningen och att Föreningen tidigare haft muslimsk inriktning och då flertalet elever och lärare är muslimer.

Rätt att destinera betalning

Rätten att destinera betalning är en regel som gäller för betalningar i allmänhet. Den har kommit till uttryck i skuldebrevslagen men tillämpas även på andra betalningar än just betalning av skuldebrev. Många bestämmelser i skuldebrevslagen får sin största betydelse genom analog tillämpning snarare än genom direkt tillämpning. Skuldebrevslagen 3 §, om hur betalning ska erläggas, torde utgöra en sådan bestämmelse. Systematiskt utgör destineringsrätten en undantagsregel, även om den de facto får anses utgöra huvudregel idag. Huvudregeln *de jure* stipulerar att betalning ska ske i borgenärens bostad eller, om rörelse bedrivs, på affärsstället.

För det fall att Föreningen inte äger rätt att destinera betalning är det på Föreningens adress som betalning ska ske, lämpligen då med postväxel. Föreningen har tidigare meddelat att sådan betalning kan ske om betalningsanvisning inte kan efterkommas. Göteborgs Stad har emellertid vägrat att utföra betalning även på detta sätt. Bland annat utfärdar inte den bank som Göteborgs Stad har avtal med postväxlar.

I praxis och doktrin framgår att huvudregeln om kontant betalning blivit så opraktisk att gäldenären, i vart fall vid stora belopp, har rätt att kräva kontoanvisning och i konsekvens härav kan invända mot krav på kontant betalning. Av detta följer inte att gäldenären skulle

ha rätt att kräva anvisning till visst konto – i så fall hade gäldenären till exempel kunnat kräva att få betala till sitt eget konto. Vägrar gäldenären att genomföra betalning till anvisat konto återstår således alltid möjligheten till kontant betalning.

En betalning till ett bankgiro utgör en destinerad betalning till tredje man via förmedling. Bankgirot utgör inget bankkonto utan är en förmedlingstjänst mellan bankkonton. Den mottagande banken är i sin tur att se som tredje man i förhållandet mellan betalare och betalningsmottagare. Vid en bankgirobetalning utgör således såväl Bankgirot som banken betalningsintermediärer. Ett förbud mot att anvisa betalning innebär därför att betalning inte kan ske till bankgiro.

Följden av vad Göteborgs Stad anför vore således att betalning måste ske enligt huvudregeln, alltså kontant. Det är inte vad som avses utan vad Göteborgs stad måste förstås göra gällande är att Föreningen måste destinera betalningen på det sätt som Göteborgs stad, gäldenären, önskar. Detta är oförenligt med allmänna rättsgrundsatser och saknar stöd i någon rättskälla.

Det är möjligt att erlagga betalning på angivet vis

Genom att följa något av de olika betalningssätt som Föreningen anvisat fullgörs Göteborgs Stads betalningsskyldighet. Det är möjligt för Göteborgs stad att erlagga betalning på de anvisade sätten. En betalning till klientmedelskonto hos advokat innebär också en säkrare metod då klientmedlen hanteras manuellt av en advokat, vilket i praktiken omöjliggör ekonomiska oegentligheter.

Göteborgs Stads invändning om att det är fråga om offentligrättslig fordran saknar betydelse. Rättskällorna ger inte stöd för att en myndighet själv äger rätt att bestämma betalningssätt utan reglering i lag. Därtill utbetalas offentligrättsliga fordringar regelmässigt till ombud i andra sammanhang. Om skollagen skulle tolkas som Göteborgs Stad gör gällande, nämligen att betalning endast kan ske till Föreningens bankgiro, och om skollagen då skulle stå över de regler som gäller för betalningar i allmänhet, så kan betalning inte heller

ske genom nedsättning eftersom nedsättning inte innebär att betalning sker direkt till Föreningen.

Anvisning till advokatbyråns klientmedelskonto

En huvudman har rätt att disponera skolpeng som denne önskar. Föreningen har bedrivit skolverksamhet för de aktuella perioderna. Ordningen där betalning sker enligt anvisning är lämplig, särskilt då anvisningen riktats till advokatbyråns klientmedelskonto. Föreningens medelshantering står, just genom att medel betalas till advokatbyråns klientmedelskonto, under en robust kontrollmekanism.

Betalning till advokatbyråns klientmedelskonto skulle inte försvåra exempelvis Skolinspektionens tillsyn. Föreningen är bokföringspliktig och har att förebringa underlag såväl som systematiserad bokföring över transaktionerna oavsett om de tas emot på ett bankkonto i Föreningens namn eller på ett bankkonto i advokatbyråns namn. Den som har rätt att ta del av Föreningens räkenskaper för granskning har även rätt att ta del av klientmedelsredovisningen.

Anvisning till bankgiro eller skattekonto

Göteborgs Stad betalar ut stora belopp löpande utan att göra det till just bankgiro. Exempelvis betalar Göteborgs stad varje månad ut stora belopp till finansbolag samt löner – rimligtvis till bankkonton vilka omfattas av banksekretess och inte kan kontrolleras. Att kravet på intern kontroll skulle skilja sig mellan utbetalning av bidrag enligt skollagen jämfört med alla andra betalningar saknar trovärdighet.

Eftersom Göteborg Stad satt upp det artificiella kravet att betalning endast kan ske om en koppling till Föreningens organisationsnummer kan kontrolleras i offentliga register har Föreningen anfört att betalning kan ske till Föreningens skattekonto. Om det var så att Göteborgs stad var orolig över att medlen verkligen nådde Föreningen skulle sådan betalning varit den allra säkraste. Inget annat konto har ett så starkt samband med Föreningens organisationsnummer. Föreningen har inte någon möjlighet att bryta denna

koppling. I de fall utbetalningar från det offentliga underställs viss form är det i allmänhet genom kreditering till skattekontot. Metoden har den fördelen att staten äger avräkna skattefordringar innan utbetalning till den enskilde sker. Det är också säkert att betalningen mottas direkt av huvudmannen.

Det finns inte stöd för krav på betalning till bankgiro genom en uttrycklig bestämmelse i skollagen. Att betalning behöver ske till huvudmannens bankgiro gäller inte heller. Om det vore så att betalning av just skolpeng endast skulle kunna genomföras på ett sätt skulle detta innebära en ordning som avviker från vad som gäller i alla andra betalningsförhållanden. Av lag och förarbeten framgår att en sådan ordning inte övervägts.

För det fall att Göteborgs Stads resonemang om att betalning endast kan ske till Föreningens bankgiro skulle vara korrekt skulle det också innebära att nedsättning inte kan ske enligt nedsättningslagen. Skollagen innebär enligt stadens resonemang att betalning endast kan ske till huvudmannen. Länsstyrelsen är inte huvudman.

Offentligrättslig eller civilrättslig fordran

Det offentliga har samma skyldigheter att fullgöra sin betalning som ett privaträttsligt subjekt. Det saknas särreglering för betalning av offentligrättsliga fordringar. Att en fordran inte löper med ränta på grund av dess offentligrättsliga karaktär innebär således inte att denna karaktär kan åberopas som hinder mot betalning. Detta beror på att räntelagen endast tar sikte på privaträttsliga fordringar. Möjligen skulle det krav som ställs på det offentliga att acceptera kontanter föranleda slutsatsen att det offentliga också har skyldighet att följa anvisning om kontant betalning, sett utifrån praxis från Högsta förvaltningsdomstolen. Det skulle vara fråga om en inskränkning av gäldenärens rätt att kräva kontobetalning. Göteborgs Stad kan inte vara av den åsikten.

Betydelsen av skollagens formulering om betalning till huvudmannen

Skollagen anger att hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Lagen anger inte att betalning ska ske till huvudmannen, och än mindre att

den ska ske på visst sätt. I princip all lagstiftning, och alltså även skollagen, är så konstruerad att den inte närmare anger hur betalning ska ske. Betydelsen av att bidraget ska lämnas till huvudmannen är att huvudmannen innehar betalningslegitimation för fordran. Formuleringen förtydligar att betalningen inte ska ske till respektive elev. Om det vore lagstiftarens avsikt att betalning ska ske på ett särskilt sätt för just skolpeng, som skulle skilja sig från hur alla andra skulder betalas, så hade detta kommit till uttryck i lagtexten eller antytts i förarbeten.

Jämförelse med annan lag

Angivande av vem som är rätt mottagare av ett belopp innebär att anvisning inte kan ske. Det finns gott om exempel i praxis där offentligrättsliga skulder utbetalas till ombud, exempelvis följande.

- Ersättning enligt 2 § lag om frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder anger att den som har varit häktad har rätt till ersättning i vissa fall. Av 11 § samma lag framgår ett visst överlåtelseförbud och ersättningen har alltså en särskild personlig koppling till den frihetsberövade. Dessa belopp utbetalas inte sällan och utan invändningar till klientmedelskonto hos den frihetsberövades advokat.
- Av 48 § köplagen framgår att betalning ska ske hos säljaren och specifikt ordet ”betalning” används. Sådana betalningar betalas regelbundet genom anvisning och på många olika sätt, ofta till Säljarens bank men också ofta till så kallade factoringbolag eller betalningshanteringsbolag. Lagstiftningen är civilrättslig men förtydligar att angivande av visst subjekt som betalningsmottagare inte antyder att lagen innebär att anvisning inte kan ske.
- Av 27 § rättshjälpslagen framgår att rättshjälpsbiträde har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget krävt. Dessa medel betalas regelmässigt ut till den advokatbyrå där rättshjälpsbiträdet är verksamt. I fall av flera samverkande advokatbyråer sker betalning till annat bolag än det där rättshjälpsbiträdet är verksamt.

Sammanfattningsvis gäller att utpekande av visst subjekt inte i något sammanhang anger att denne inte får anlita mellanman eller, mer specifikt, anvisa betalning, såvida detta inte särskilt anges.

Utbetalning är inte omöjliggjord på grund av förhållande hänförligt till Föreningen

För att nedsättning ska kunna ske krävs att betalning är omöjliggjord på grund av ett förhållande hänförligt till borgenären. Det saknas skriftliga rutiner med den innebörd som Göteborgs Stad anger. Om det var av betydelse för den interna kontrollen att betalning endast kunde ske till bankgiro hade staden tagit upp detta i skriftliga rutiner och lämnat meddelande om det till alla som ansökte om tillstånd att bedriva skolverksamhet. Oavsett vilket är det inte fråga om att betalning är omöjliggjord. Föreningen har lämnat betalningsanvisning. Om denna anvisning efterkoms vore staden befriad från sin betalningsförpliktelse. Betalning är därmed inte omöjliggjord. Därmed saknar nedsättningen infriandeverkningar.

Villkoret för utbetalning

Nedsättningslagen ger gäldenären möjlighet att förena ett nedsatt belopp med ett utbetalningsvillkor såsom exempelvis återlämnande av pant eller skuldebrev. Det är fråga om sådana krav som gäldenären har att ställa på borgenären i samband med betalningen. Det villkor som Göteborgs Stad ställt på utbetalning, nämligen att Föreningen ska prestera ett bankgironummer, är inte ett sådant villkor som omfattas av nedsättningslagens bestämmelse. Göteborgs Stad har inte visat varför Föreningen måste ha ett avtal med just Bankgirocentralen. Det är inte fråga om ett förhållande mellan parterna. Det saknas stöd för att Göteborgs Stad äger rätt att uppställa det aktuella villkoret. Rättsföljden av ett utbetalningsvillkor som inte har fog för sig är att nedsättningen saknar infriandeverkningar, vilket framgår av doktrin. Även om tingsrätten skulle finna att betalning omöjliggjorts saknar nedsättningen således infriandeverkningar.

Senare inträffade förhållanden

Göteborgs tingsrätt beslutade om företagsrekonstruktion i Föreningen den 28 juni 2022. Företagsrekonstruktören, advokaten Christian Andersch, anvisade betalning till ett särskilt öppnat administrationskonto och visade Göteborgs Stad att sådana betalningar är vanligt förekommande i praxis. Göteborgs Stad begärde in yttrande från Advokatfirman Lindahl i frågan. Baserat på detta har Grundskoleförvaltningen föreslagit Grundskolenämnden att framöver utbetala bidrag till rekonstruktörens konto. Nämnden beslutade emellertid om återförvisning till Grundskoleförvaltningen för utredning. Vid nämndens möte framställdes även ett alternativt yrkande om att hänvisa frågan till kommunfullmäktige. Som framgår av protokollsutdraget hade det yrkandet dock inte stöd i nämnden. Grundskoleförvaltningen utredde samtliga anvisade punkter, men på presidiummöte den 12 september 2022 beslutade emellertid nämndens ordförande att beslut om utbetalning inte skulle tas upp på Grundskolenämndens kommande möte. Anledningen var att ärendet inte var färdigberett då kommunfullmäktige inte hade prövat frågan om utbetalning. Utbetalningsfrågan är en förvaltningsfråga som inte behöver behandlas i Grundskolenämnden eller i kommunfullmäktige. Att remittera ärendet mellan olika organ syftar till att fördröja utbetalningen av medlen och beror på vad ordföranden i Grundskolenämnden anser om Föreningens inriktning.

Göteborgs stads genmäle*Inriktningen på skolverksamheten*

Påståendet från Föreningen om att stadens krav för utbetalning skulle vara hänförliga till inriktningen på den skolverksamhet som Föreningen bedriver tillbakavisas. Föreningen saknar stöd för dessa påståenden.

Skuldebrevslagen i relation till en offentligrättslig fordran

Det finns anledning att ifrågasätta om skuldebrevslagen och de rättsprinciper som den ger uttryck för går att tillämpa på den typ av krav som Föreningen har mot Staden.

Skuldebrevslagen omfattar huvudsakligen civilrättsliga penningförpliktelser. När det kommer till civilrättsliga förpliktelser finns det med utgångspunkt från omsättningsintresset starka skäl att reglera när en gäldenär har gjort sig betalningsfri; för att varor ska kunna byta ägare utan alltför stora osäkerhetsmoment eller fördröjningar krävs helt enkelt att avtalsuppfyllelsen kan förutses och säkerställas effektivt. En tydlig och förutsebar reglering om när en gäldenär gjort sig betalningsfri motverkar också onödiga tvister. När det kommer till situationer där förhållandet mellan parterna är mer av offentligrättslig karaktär (exempelvis utbetalning av bidrag med mera) finns det varken lagstiftning, praxis eller uttalanden i juridisk litteratur som indikerar att en ersättningsberättigad har rätt att kräva betalning på visst sätt. Som framgår nedan finns det flera skäl för detta.

Civilrättsliga förpliktelser gäller som utgångspunkt mellan två – i vart fall i teorin – jämbördiga parter som frivilligt ingått ett ömsesidigt förpliktande avtal. Ett krav som en enskild har på ett stöd eller ett bidrag kan dock ha sin grund i lagstiftning där det finns helt andra bakomliggande intressen, till exempel av fördelningspolitisk karaktär. Till skillnad från civilrättsliga förpliktelser är sådana offentliga bidrag ensidiga till sin karaktär. I många fall har det allmänna dessutom en lagstadgad skyldighet att göra en utbetalning på visst sätt eller tillhandahålla viss typ av tjänst. Under sådana förhållanden är det givetvis svårt att definiera förhållandet mellan det allmänna och enskilda som resultatet av en frivilligt ömsesidigt förpliktande överenskommelse. Det uppstår därför motsättningar och inkonsekvenser när man försöker tillämpa en lagstiftning anpassad för civilrättsliga förpliktelser på ett offentligrättsligt förhållande.

Det ska och bör dras en skiljelinje mellan offentlig och privat verksamhet, vilket bland annat framgår av förarbetena till konsumenttjänstlagen (1985:716). Skälen till detta är enligt Göteborgs Stad att de regler som framgår av till exempel konsumenttjänstlagen passar illa på de typer av tjänster som det offentliga tillhandahåller. Detta är inte en regel utan undantag. Högsta domstolen har prövat ett flertal fall avseende just skiljelinjen mellan det allmännas uppdrag som offentlig förvaltning å ena sidan och ansvaret som ”näringsidkare” å andra sidan. Det som är gemensamt för relevanta avgöranden från Högsta domstolen är att målen har avsett situationer där det allmänna på ett eller annat vis

har ansetts tillhandahålla en tjänst över vars innehåll det allmänna har ett ansvar i förhållande till den enskilda. Kännetecknande för fallen har varit att det finns en förpliktande ömsesidighet mellan det allmänna och det enskilda. Något sådant förhållande mellan Föreningen och Göteborgs Stad föreligger emellertid inte.

Rätten till bidrag enligt skollagen kan inte karaktäriseras som en civilrättslig fordran som ger en fristående huvudman rätt att anvisa betalning på visst sätt. Enligt 1 kap. 1 § skollagen anordnas utbildning inom skolväsendet av det allmänna och av enskilda. På samma sätt framgår det av 2 kap. 5 § skollagen att en enskild efter ansökan hos Skolinspektionen kan godkännas som huvudman för bland annat grundskolan. Varken 1 kap. 1 § eller 2 kap. 5 § skollagen ger dock uttryck för att en enskild har ett uppdrag från det allmänna att bedriva skolverksamhet. Ett beslut om beviljat tillstånd från Skolinspektionen innebär i detta avseende enbart att den fristående huvudmannen har rätt att bedriva skola. Genom att bedriva utbildning tillhandahåller en fristående huvudman visserligen en prestation för vilken den erhåller ett bidrag som sedan utbetalas av kommunen. Prestationen är dock i första hand riktad till eleverna. Kommunen har för egen del inte möjlighet att påverka innehållet i utbildningen. Kommunen kan heller inte påverka vilka fristående huvudmän som ska få tillstånd att bedriva skolverksamhet. Kommunens utrymme till påverkan avgränsas till att den inför Skolinspektionens beslut övergripande ska yttra sig över huruvida utbildningen innebär påtagliga negativa följor för eleverna eller för den del av skolväsendet som anordnas i kommunen. Det är dock Skolinspektionen som fattar beslut om tillstånd. Rättsförhållandet mellan en fristående huvudman och en kommun saknar paralleller till en avtalssituation utan har i stället sin grund i de regler i skollagen som reglerar under vilka förhållanden en kommun ska utbetala bidrag.

Göteborgs Tingsrätt har i dom den 6 april 2022, mål nr T 19136-21, ogillat Föreningens krav på dröjsmålsränta från Grundskolenämnden avseende bidraget för juli 2021. Tingsrätten bedömde då att bidrag till fristående huvudmän är en offentligrättslig fordran och att räntelagen (1975:635) därför inte är tillämplig. Hovrätten för Västra Sverige har i dom den 18 oktober 2022 i mål nr T 3249-22 bedömt att Stadens utbetalning av skolpeng är ett

tydligt uttryck för det allmännas förvaltning och att Föreningens krav – i detta fallet avseende skolpengen för juli 2021 – inte är att jämställa med en förmögensrättslig fordran.

Kommunens normbundenhet går i sammanhanget att likställa vid en slags kontraheringsplikt där förutsättningarna för utbetalning är på förhand givna. I detta fall framgår det också av skollagen som uttryckligen anger att utbetalning ska ske till huvudmannen (se 9 kap. 19 § och 10 kap. 37 § skollagen). Tolkningen av kravet på att betalning ska ske till huvudmannen kan dock inte ske genom ett strikt civilrättsligt perspektiv. Det behöver i stället ske en avvägning mellan å ena sidan den offentlighetsrättsliga bakgrunden och de intressen som bär upp kommunernas skyldighet att betala skolbidrag och å andra sidan de krav och förväntningar som en fristående huvudman rimligtvis kan uppställa.

Hur betalning ska ske

I lag regleras inte närmare hur betalning ska ske. Den troligaste förklaringen till detta är att det inte föresvävat lagstiftaren att en fristående huvudman inte skulle kunna etablera en fast kundrelation med en bank. Den mest rimliga tolkningen av skollagen är att den uppställer ett krav på kommuner att säkerställa att utbetalningar kommer fristående huvudmän direkt till godo och att Göteborgs Stad därvidlag kan uppställa krav på att fristående huvudmän har ett bankgiro. Ett sådant krav ligger både i linje med de intressen som uppbär skollagen – d.v.s. att elever har rätt till utbildning av viss omfattning och kvalitet – liksom den fristående huvudmannens intresse av förutsebarhet i utbetalning av bidrag.

Det vore orimligt om en fristående huvudman kunde kräva att utbetalning av skolbidrag skulle ske till visst konto utan någon som helst koppling till det bolag eller den förening som är ansvarig för att tillhandahålla utbildning. Det hade öppnat upp för möjlighet att destinera betalning till konton utomlands. Det är enligt Göteborgs Stad varken förenligt med skollagens intentioner eller kravet på god intern kontroll i 6 kap. 6 § kommunallagen (2017:725). Föreningen är skyldig att godta den av Göteborgs Stad anvisade betalningsmetoden.

Det handlar inte om att Föreningen tvingas att destinerar betalning på visst sätt. Ett sådant resonemang bär felaktigt tankarna till ett civilrättsligt förhållande mellan Göteborgs Stad och Föreningen. En mer korrekt beskrivning är snarare att Föreningen måste godta den av Göteborgs Stad anvisade betalningsmetoden. Det är inte en udda betalningsmetod som Göteborgs Stad anvisar utan ett tillvägagångssätt som används i stor utsträckning i samhället och som samtliga fristående huvudmän i Göteborgs Stad – förutom Föreningen – lever upp till. Före maj 2021 var det genom utbetalning till bankgiro som Föreningen fick bidraget utbetalt.

Skyldighet att godta det allmännas villkor för utbetalning gäller även på andra offentlig-rättsligt reglerade områden. En biståndstagare av försörjningsstöd, mottagare av föreningsbidrag eller socialförsäkringsförmåner har inte rätt att kräva utbetalning efter eget gottfinnande. Det vore främmande att lägga skuldebrevslagens raster av rättsprinciper över förhållandet mellan det allmänna och en enskild biståndstagare. På samma sätt saknar enskilda möjlighet att destinerar betalning i fråga om återbetalning av skatt. När det gäller återbetalning av skatt är det särskilt reglerat i skatteförfarandeförordningen (2011:1261) att återbetalning enbart kan ske till ett bankkonto.

Lag (1927:56) om nedsättning av pengar hos myndighet är tillämplig oberoende av om det rör sig om en offentligrättslig eller civilrättslig fordran. Även för offentligrättsliga fordringar finns det ett intresse att kunna visa på betalningsvilja. Genom att Göteborgs Stad nedsatt pengarna ligger det på Föreningen att uppbära betalning. Så snart Föreningen presenterar ett bankgiro knutet till Föreningens organisationsnummer kommer de nedsatta medlen att kunna utbetalas från Länsstyrelsens i Västra Götalands län konto.

Betalning till skattekonto

Skatteverket upprättar ett skattekonto för varje skattskyldig juridisk och fysisk person. I vissa fall kan en skattskyldig ha flera skattekonton. Av 61 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244) framgår att på ett skattekonto ska Skatteverket registrera skatter och avgifter som ska betalas eller tillgodoräknas, belopp som ska dras ifrån eller läggas till slutlig skatt enligt 56 kap. 9 § samt inbetalningar och utbetalningar. Det saknas bestämmelser om vilka

som får betala in pengar till ett skattekonto. Även om det i teorin i och för sig går att göra en sådan betalning menar dock Göteborgs Stad att det inte är ett lämpligt tillvägagångssätt. Skatteverkets uppdrag är i första hand att fastställa och ta ut skatter, sociala avgifter och andra avgifter så att en korrekt uppbörd kan säkerställas. Det är inte Skatteverkets uppgift att tillhandahålla transaktionskonton mellan två olika parter. Det är inte heller syftet med ett skattekonto. Med utgångspunkt från detta kan inte en betalningsanvisning till Föreningens skattekonto godtas. Göteborgs Stad kan inte och bör inte bidra till en situation där Skatteverket tvingas agera bank.

Slutsats

Sammantaget finns det rättsliga förutsättningar att uppställa ett krav på att Föreningen för utbetalning av bidrag tillhandahåller ett bankgiro knutet till Föreningens organisationsnummer, att avsaknad av ett sådant bankgiro innebär att det föreligger ett betalningshinder som berättigar Göteborgs Stad att nedsätta medlen enligt nedsättningslagen, att sådan nedsättning behörigen har skett avseende bidragen för maj och juni 2022 hos Länsstyrelsen i Västra Götalands län och att de genom nedsättningen har fullgjort sin lagstadgade betalningsskyldighet.

UTREDNINGEN I MÅLET

Någon bevisning har inte åberopats i målet.

DOMSKÄL

Ramen för tingsrättens prövning

Vad tingsrätten har att pröva är Föreningens begäran om att Göteborgs stad ska betala yrkat kapitalbelopp till dem. De materiella omständigheterna i målet är ostridiga, varför tingsrättens prövning är begränsad till om den aktuella nedsättningen har befriande verkan för Göteborgs Stad. Följande delfrågor behöver besvaras som ett led i prövningen.

1. Kan betalning fullgöras genom nedsättning hos Länsstyrelsen?
2. Har materiella nedsättningsförutsättningar förelegat i detta fall?
3. Får utbetalning av nedsättning förenas med villkor på sätt som skett i detta fall?

De rättsliga utgångspunkterna och tingsrättens bedömning i varje delfråga presenteras nedan, följt av en sammanfattande slutsats.

Kan betalning fullgöras genom nedsättning hos Länsstyrelsen?

Av 10 kap. 37 och 29 kap. 6 §§ skollagen följer att kommunen där ett barn är folkbokfört, hemkommunen, ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten.

Lagen (1927:56) om nedsättning av pengar hos myndighet föreskriver i 1 § första stycket att om en borgenär vägrar att ta emot erbjuden betalning av förfallen gäld, som ska erläggas i penningar, eller är på grund av borgenärs bortovaro eller sjukdom eller någon annan av honom beroende omständighet gäldenären hindrad att verkställa betalning av sådan gäld, äge gäldenären fullgöra betalningen genom att för borgenärens räkning nedsätta beloppet hos länsstyrelsen.

Det är länsstyrelsen som prövar om förutsättningar för nedsättning föreligger, på grundval av sökandens uppgifter. Huruvida en verkställd nedsättning verkar befriande för gäldenären prövas däremot i vanlig ordning av allmän domstol. Bedömningarna som gjorts i nedsättningsärendet har i princip ingen betydelse för den efterföljande materiella bedömningen (Stefan Lindskog, Betalning, Om kongruent infriande av penningsskulder och andra betalningsrättsliga frågor, elektronisk utgåva i JUNO publicerad 2022, s. 363 ff.).

Att betalningsskyldighet kan fullgöras med befriande verkan genom nedsättning framgår av praxis (se NJA 2018 s. 220) och doktrin (Se bland annat Stefan Lindskog, a.a. s. 372 ff.) Om materiella nedsättningsförutsättningar har förelegat så sträcker sig infriandeverkningarna lika långt som de hade gjort genom en motsvarande betalning.

Har materiella nedsättningsförutsättningar förelegat i detta fall?

Som redogjorts för ovan föreskrivs i nedsättningslagen att om en gäldenär är hindrad att verkställa betalning av gäld, på grund av borgenärens bortovaro eller sjukdom eller en annan av borgenären beroende omständighet, får gäldenären fullgöra betalningen genom att nedsätta beloppet hos länsstyrelsen. Att länsstyrelsen tagit emot en nedsättning innebär inte per automatik att nedsättningen varit behörig, utan denna ska prövas i en efterföljande process.

Som exempel på situationer där gäldenären anses vara hindrad att verkställa betalning är anges att borgenären är en juridisk person och gäldenären inte vet vem som är behörig ställföreträdare för denne, se NJA 1942 s. 382.

I målet har parterna argumenterat utförligt angående betydelsen av att den aktuella fordran är av offentligrättslig karaktär och om det föreligger förutsättningar för en analog tillämpning av skuldebrevslagen, bland annat på så sätt att borgenären ges rätt att destinnera betalning på visst sätt.

Högsta domstolen har i en närliggande fråga angående ränta anfört följande i fråga om räntelagens tillämpningsområde. Omständigheten att en fordran kommer från ett offentligrättsligt förhållande hindrar inte att räntelagen kan tillämpas. De offentligrättsliga inslagen bör ges utslag bara i de avseenden där de har betydelse för fordringen. Avgörande är i stället den aktuella fordringens karaktär, dvs. i vad mån den kan jämföras med en förmögenhetsrättslig fordran. Om en fordran visserligen bygger på en offentligrättslig reglering men utgör ersättning för en utförd prestation, ligger det nära till hands att utgå från räntelagens regler om dröjsmålsränta ifall fordringen inte skulle betalas i tid.

Det finns också skäl som talar för att inte jämföra Föreningens anspråk med en förmögenhetsrättslig fordran (jfr. NJA 2016 s. 1035 och NJA 2022 s. 105).

Tingsrätten konstaterar inledningsvis att fordran avseende skolpeng är av offentlighetsrättslig karaktär, mot bakgrund av att fordran inte bygger på något avtal utan följer av författningsreglering av när en fristående huvudman får rätt att bedriva skolverksamhet och av rätten till bidrag i form av skolpeng enligt skollagen. Det är således inte fråga om en avtalssituation mellan Göteborgs Stad och Föreningen, utan om en betalning som ett led i den myndighetsutövning som ingår i Göteborgs Stads verksamhet, jfr. även angående Föreningens krav på ränta i Göteborgs tingsrätts dom den 6 april 2022 i mål T 19136-21, som i sak fastställts av Hovrätten för Västra Sverige i dom den 18 oktober 2022 i mål T 3249-22.

Eftersom i målet aktuell fordran är ett bidrag som inte utgör en ersättning för en utförd prestation bedömer tingsrätten att det inte är lämpligt att tillämpa skuldebrevslagen analogt. Av det anförda följer att Föreningen saknar rätt att destinerar betalning i nu aktuell situation.

Som ytterligare stöd för att gäldenären varit hindrad att verkställa betalning har Göteborgs stad argumenterat att betalning måste ske till huvudmannen, samt att så ska ske på grund av det krav på intern kontroll som följer av kommunallagen.

Av 9 kap. 19 § och 10 kap 37 § skollagen framgår att hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Det framgår däremot inte, som Göteborgs Stad har anförut, att betalning ska ske till huvudmannen.

Vad som föreskrivs i kommunallagen är relevant för tingsrättens bedömning. Av 6 kap. 6 § kommunallagen framgår att de kommunala nämnderna ska se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

Enligt bestämmelsen i kommunallagen åligger det Göteborgs stad att utöva kontroll över verksamheten. Ett verktyg för att utöva kontroll är att uppställa krav på tillhandahållande

av bankgiro för mottagande av bidrag i form av skolpeng. Det är också ett krav som får bedömas vara grundläggande samt rimligt och ändamålsenligt, inte minst mot bakgrund av de oegentligheter som uppmärksammats rörande förhållandena i Föreningen.

Rent allmänt väger i många fall också gäldenärens intressen av att kunna betala genom en kontoinsättning så tungt att borgenären trots olägenheter får acceptera det. Ett fall där gäldenären alltid bör ha sådan rätt är där skulden uppgår till betydande belopp. Vad som är ett betydande belopp bör bland annat bero på omständigheterna i det enskilda fallet. Allmänt sett torde dock belopp som uppgår till flera tiotusentals kronor vara så betydande att gäldenären alltid har rätt att kräva att få infria genom kontobetalning. Det betyder att gäldenären inte är i betalningsdröjsmål om borgenären underlåter att anvisa ett konto för betalning (Stefan Lindskog, a.a. s. 532)

Det kan inte heller vara rimligt att Göteborgs Stad ska behöva acceptera att utbetala bidrag i form av skolpeng till ett klientkonto tillhörande Föreningens juridiska ombud eller till Föreningens skattekonto. Den formen av konton är överhuvudtaget inte avsedda att utgöra transaktionskonton för betalningar av nu aktuellt slag. Ett alternativ att erlagga betalning kontant framstår också med tanke på beloppens storlek som orimligt. I detta fall är inte heller användande av postväxel ett alternativ.

Sammantaget bedömer tingsrätten att Föreningens avsaknad av bankgiro har medfört att det har funnits materiella förutsättningar för Göteborgs Stad att nedsätta medlen till skolpengen hos länsstyrelsen.

Får utbetalning av nedsättning förenas med villkor på sätt som skett?

Av 2 § andra stycket och 4 § nedsättningslagen framgår att gäldenären kan villkora borgenärens rätt att lyfta det nedsatta beloppet. Ett praktiskt fall är att gäldenären anser att betalningsskyldigheten förutsätter en viss motprestation från borgenären, exempelvis rörande leverans av en köpt vara, återlämnande av en pant eller anteckning på ett löpande skuldebrev. Om gäldenären har ställt upp ett villkor, som borgenären efter vad som följer av

rättsförhållandet mellan denne och gäldenären inte är skyldig att godta, får det till effekt att nedsättningen inte är verksam.

Det framgår inte av lagen vilka villkor som gäldenären kan foga till sin deposition, frånsatt förbehåll som nämns i 4 §, men bedömningen tycks vara generös till gäldenärens fördel.

Det aktuella villkoret, nämligen att Föreningen ska presterat ett bankgiro som är knutet till dess organisationsnummer för att de nedsatta medlen ska utbetalas till dem, är en konsekvens av själva hindret mot utbetalning av skolpeng och därmed även en förutsättning för att nedsättning hos länsstyrelsen aktualiserats. Därför är det naturligt att utbetalning av nedsatta medel kan förenas med villkor på det sätt som skett här.

Slutsats

Eftersom det förelegat materiella nedsättningsförutsättningar sträcker sig infriandeverkningarna lika långt som de hade gjort genom en motsvarande betalning. Göteborgs Stad har därför fullgjort sitt betalningsansvar genom de aktuella nedsättningarna och Föreningens talan ska lämnas utan bifall.

Rättegångskostnader

Göteborgs Stad har vunnit målet och har därför rätt till ersättning för sin rättegångskostnad. Det begärda beloppet är skäligt.

ÖVERKLAGANDE, se [bilaga 1](#) (TR-02)

Överklagande ska ha kommit in till tingsrätten senast den 15 februari 2023 och ställs till Hovrätten för Västra Sverige. Prövningstillstånd krävs.

Gunilla Åkerman

Hur man överklagar

Dom i tvistemål, tingsrätt

TR-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv tingsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att hovrätten ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.

Det är inte säkert att du kan lägga fram nya bevis. Vill du göra det ska du förklara varför du inte lagt fram bevisen tidigare.

Vill du ha nya förhör med någon som redan förhörts eller en ny syn (till exempel besök på en plats), ska du berätta det och förklara varför.

Tala också om ifall du vill att motparten ska komma personligen vid en huvudförhandling.

4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.
Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till tingsrätten. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Tingsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar tingsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till hovrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även hovrätten skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i hovrätten

När överklagandet kommer in till hovrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Hovrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att tingsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om tingsrätten har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med tingsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

Hur man överklagar hovrättens avgörande

Den som vill överklaga hovrättens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till hovrätten.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till hovrätten senast den dag som anges i slutet av hovrättens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar hovrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress, e-postadress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (hovrättens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se